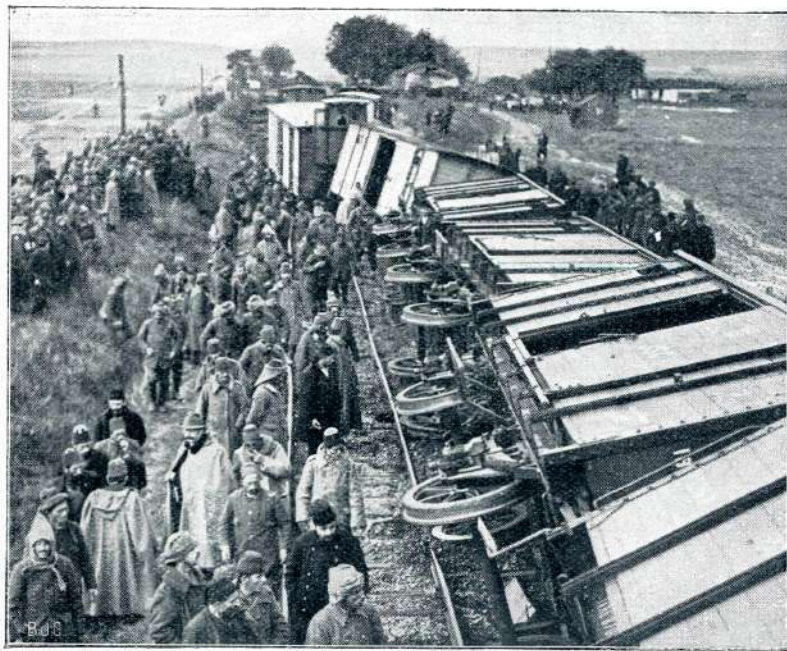

sicer pa se na nobeno zgodovino filozofije ne more in ne sme polagati večja važnost; filozofijo je treba pač študirati na posameznem filozofu in sistemu. Kar se tiče posebič krščanske filozofije, je Bazala otrok svoje dobe, ki odklanja transcendentalno pojmovanje svetovnih problemov v zmyslu aristotelskega tomizma na teističnih predstavah z utemeljeno etiko, pa tudi ne vpoštevata neoaristotelizma vsaj kot zgodovinar, kar je vsekakor tudi z njegovega stališča velika hiba.

F. T.

Dr. Fr. Ilešič: **Izgovor slovenskega knjižnega jezika.** Letopis Mat. Slov. za leto 1912. str. 50—67. — Naše pravorečje se nahaja danes nekako v takem štadiju, kakor se je nahajalo naše pravopisje med leti 1850—1865. V pravopisju je bila to doba, ko so se jela posamezna provincialna pismena narečja združevati in se razvijati na podlagi srbohrvaščine in staroslovenščine. Razume se, da se tako pomemben proces ni zvršil na mah in tudi ne brez težav in boja. Preden je dobila pisava tako obliko, kakršno ima danes, se je ponesrečilo precej poskusov in splavalo nebroj nasvetov in privatnih mnenj po vodi. Tako bo tudi pri pravorečju. Ena najprepornejših točk pravorečja je vprašanje o izreki l-a. Za to se bije boj že nad 50 let. Vprašanje se je vendar že v toliko pojasnilo, da izreka l-a kot l po načelih našega knjižnega jezika ni upravičena. To priznava zdaj že tudi dr. Ilešič v zgoraj omenjenem spisu, ki obravnava in zagovarja izreko l-a. V jezikovno-zgodovinsko razpravljanje glede l-a se dr. Ilešič tu sploh ne spušča. On izpoveda misel, da »filologi kot taki ne morejo biti edino kompetentni« (str. 54.) pri reševanju izreke l-a, zakaj »vprašanja knjižnega jezika so... eminentno praktična vprašanja... in jih je zato motriti ne le s stališča filološke istine, ampak tudi s stališča socialne važnosti... Ta socialni moment veleva: Tisto je v knjižnem jeziku najboljšo, kar najbolj služi čim najširšemu umevanju« (54). »Knjižni jezik (je) socialno občilo. Pri vsakem socialnem občilu ali prometnem sredstvu je glavna stvar uporabnost, splošna uporabnost« (53) — to je stališče, s katerega upravičuje dr. Ilešič svoj »l«. On priznava sam, da je izreka »u« objektivno upravičena, neupravičena se mu zdi le s subjektivnega psihološkega stališča (56) z ozirom na druge Slovence (60) in z vzgojnega stališča (64). Sam piše dobesedno: »Izgovor l = u (recimo) res ni dialekt... Ali samo objektivno znanstveno ni dialekt; subjektivno ali psihološki pa nam je izgovor na »u« znak ali signal dialekt. To prihaja zlasti od tod, ker se pisava edino v tem slučaju razločuje od zahtevanega govora. Trditev, da izgovor ,l' = u ni dialekt«, pravi dalje, »je filološka, a ni psihološka. Naš svet čuti ob tem izgovoru dialekt« (56). »l = u je torej signal dialektnega izgovarjanja sploh; in ker je to, ga odklanjamo« (57). In zakaj čuti naš svet pri takem izgovoru dialekt?

Dr. Ilešič pravi, da zato, ker se samo tukaj loči pisana beseda od govora. »Naš izgovor (čitanje, ortoepija) se krije z našo ortografijo« (55). »Velevažna činjenica je, da smo si vsi, ki se brigamo za pravopisne stvari, edini v tem: v 99⁰/₀ odgovarja brezdvomno izgovor knjižnega jezika pisani, oziroma tiskani besedi... Le pri 1⁰/₀ se ne ujemamo... in sem spada baš zlogozatvorni ,l' (56).« »Pisava«, pravi na isti strani, »(se) edino v tem slučaju razločuje od zahtevanega govora.« Seveda, če hoče dr. Ilešič tako rešiti vprašanje slovenske ortoepije, nimamo prav nič proti temu, če še ,l' bere, kakor je pisan; kjer je 99⁰/₀ napak, naj bo še 1⁰/₀! Gospod dr. Ilešič, naša pisava vendar ni češka ali srbohrvaška, da bi se naslanjala na narodno govornico gotovega dialektu in bi se brala, kakor je za dotični dialekt prav pisana! Naša pisava je hodila taka pota, da je treba brati nekaj po zapadnem, nekaj

OD BOLGARSKIH ČETAŠEV PREOBRNjeni TURŠKI VLAK.

po vzhodnem narečju — kdor hoče namreč brati po načelih knjižnega jezika; komur pa za to nič ni in mu je vse zlato, kakor komu kane — se mu pa seveda za to reč ni treba brigati! In pri nas je večinoma tako. Naj bere zapadni Slovenec še toliko stvari napačno, nič ni hudega, samo da ,l' bereš, s tem vse drugo pokriješ — in nasprotno je vse knjižno strogo pravilno, kar govori vzhodni Slovenec, čeprav je čisto navadno narečje, daleč proč od knjižnega jezika! Seveda, pri nas se za te stvari nihče ne briga — rešuje se samo l in nič drugega, odtod taka anarhija v knjižnem izgovoru, odtod toliko knjižnih izrek, kolikor slov. provinc! — Komur je dialektičen samo ,u' in nič drugega, takemu se seveda ne čudimo, ako dolži zastopnike ujevskega gibanja krivde, da še nimamo enotne književne izreke. »Ne dvomim,« pravi dr. Ilešič, »da je sploh pod vplivom... ,u' jevskega gibanja v novejši dobi na vseh koncih pri nas zopet zavladala jezikovna anarhija in iz komaj dosežene edinosti (!)